

Bijeenkomst op 10 november 2011, in Sociëteit De Witte, Den Haag

Speech: Dhr. W.T. van Gelder, ter gelegenheid van zijn afscheid als grensmakelaar

Halverwege het GROS project is wel eens overwogen om de naamgeving Grensoverschrijdende Samenwerking te wijzigen in Grenzeloze Samenwerking. De aanduiding Grensoverschrijdend accentueert immers het bestaan van de grens. Het woord grenzeloos heeft daarbij meerdere uitdagende betekenissen.

Het GROS project had de opdracht de belemmeringen van de grens weg te nemen. Verdwijnt de grens in de grenzeloze beleving, dan verdampen de belemmeringen van de grens als vanzelf, was de gedachte.

Te simpel, daarvoor zijn die belemmeringen te complex. Naast de formele belemmeringen, zijn er de belemmeringen van informele aard, zowel rationele als irrationele. Waarbij de irrationele belemmeringen niet zelden gebaseerd zijn op in het verleden, soms ver verleden, wortelende vooroordelen

Het GROS project richt(te) zich op de formele belemmeringen. En dan wel de belemmeringen, die door overheden veroorzaakt zijn en dus door de overheden ongedaan kunnen worden gemaakt.

Ondanks het verwijderen van de grenspalen is in de beleving de grens echter nog steeds aanwezig.

In Baarle Nassau/Baarle Hertog worden de belemmeringen van de grens als hinderlijk ervaren, maar de grens met als zijn problemen is ook de dominante toeristische trekpleister. Duizenden bezoekers per jaar. Men zou de problematische grens (of beter veelvoud van grenzen) voor geen goud willen missen.

Het overschrijden van de grens betekent nog voor velen een plezierig uitstapje. Dat blijkt bij de verschillende Duitse feestdagen. Duizenden Duitsers gaan dan een dagje buitenland doen en gaan een dagje over de grens. Men rationaliseert het buitenlandse tochtje wel met twijfelachtige voordeeltjes van lagere prijzen voor benzine, koffie en sigaretten. Maar het is de grens, die het hem doet. Dat geldt ook voor de Nederlanders die de grens naar Duitsland over gaan om zogenaamd te profiteren van de lager geprijsde alcohol. Onschuldige motieven.

Minder onschuldig is de tocht van Nederlanders die de grens met Vlaanderen over gaan om zich medisch te laten behandelen. Want de Nederlanders doen dat omdat ze in Vlaanderen niet met medische wachtlijsten geconfronteerd worden en sterker nog zij worden met meer patiëntvriendelijkheid bejegend. De ziektekostenverzekeringen hebben er geen bezwaar tegen. Door het verschil in bekostiging is de geneeskundige hulp, die de patiënt in rekening wordt gebracht, in Vlaanderen goedkoper dan in Nederland.

De grens is dus nog steeds aanwezig, al dan niet op rationele gronden.

Het GROS project richt(te) zich op de formele belemmeringen van de grens. Belemmeringen waar de burger en het bedrijfsleven last van hebben in het grensverkeer. Belemmeringen, die door overheden veroorzaakt zijn en dus door de overheden ongedaan kunnen worden gemaakt.

Formele belemmeringen die als gevolg van verschil in wetgeving zijn ontstaan en eventueel verzacht of weggenomen kunnen worden. Maar ook hier is voorkomen beter dan genezen.

Voorkomen, door bij nieuwe wetgeving geen onnodige verschillen te laten ontstaan, is al eens eerder onder de benaming Grenstoets bepleit. Onder meer door de Raad van het Openbaar Bestuur. Maar dit pleidooi is met het oneigenlijke argument van strijdigheid met het terugdringen van administratieve lasten verworpen. Alsof het terugdringen van administratieve lasten erop gericht is de administratieve last van ambtenaren te verlichten in plaats van de last voor burger en bedrijf te verminderen.

Het GROS project heeft zich daarom tactisch beperkt en gericht op de Implementatie van Europese richtlijnen in nationale wetgeving. Europese richtlijnen, die gericht zijn op Europese harmonisering,

maar waar bij de omzetting in nationale wetgeving onnodige verschillen in interpretatie en uitwerking kunnen ontstaan.

Als voorbeeld:

De Duitse en Nederlandse wetgeving aangaande mestverwerking, gebaseerd op dezelfde Europese richtlijn, verschillen fundamenteel. In Nederland moet de mest in de grond geïnjecteerd worden, in Duitsland is dat niet toegestaan.

en

De calamiteiten- en milieucirkels in Nederland en België verschillen in afstand, alsof de reukorganen aan weerszijden van de grens anders gevormd zijn en de kwetsbaarheid van mensen aan weerszijde van de grens niet dezelfde is. .

Dit soort irritante en onnodige verschillen moeten in de toekomst voorkomen worden.

De afstemming met de naburige landen bij nieuwe implementaties wordt inmiddels positief overwogen (zie recente kabinetsbrief).

Nu wordt voor die afstemming een beroep gedaan op de bij de implementatie betrokken rijksambtenaren. Maar moeten we ons daartoe beperken. Men moet immers de actie daar leggen, waar de motivatie het grootst is en dat is in de grensregio's.

Grensregio's en grensprovincies zouden (eventueel via IPO) zich moeten inzetten om onnodige verschillen in toekomstige wetgeving aan beide zijden van de grens te voorkomen. Voor die opgave zijn Haagse ambtenaren niet slimmer dan de ambtenaren in de regio.

De noodzakelijke actieve rol van grensregio's en grensprovincies geldt voor de totale problematiek van de grensoverschrijdende samenwerking. De Grensregio's hebben het GROS project op gang gebracht. De grensprovincies, de grensregio's, de Euregio's moeten die aandacht blijven stimuleren. Zij zullen dat in gezamenlijkheid moeten doen. Het driewekelijks overleg van de grensregio's met BZK zal dan ook voortgezet worden.

Als Commissaris van de Koningin in de provincie Zeeland heb ik de ervaring dat grensoverschrijdende contacten een waardevol extra oplevert voor de functie. Ik verwacht dan ook veel van de CdK's in de grensprovincies en van de taak die in het GROS project aan de CdK's is toebedacht.

Naast de formele belemmeringen zijn er de informele belemmeringen in oriëntatie, attitude, cultuur en vooroordeel

Zo zal de Oriëntatie op de grensgebieden blijvend beïnvloed worden door de illustratieve landkaartjes, waarop het gebied buiten de Nederlandse grenzen als blanco wordt weergegeven. Deze beeldende weergave bevordert dat grensgebieden voortdurend als periferie worden gezien en blijft de indruk bestaan dat het gebied over de grens niet van betekenis is. Terwijl het naburige buitenland in meerdere opzichten van groot belang is voor Nederland.

Dat het buitenland voor Nederland belangrijk is weet iedere Nederlander, maar dat het Naburige buitenland daarin een zeer dominante rol vervult, is minder bekend. Met het Naburige buitenland wordt dan Vlaanderen, Noordrijn-Westfalen en Nedersachsen bedoeld. De benoeming van de heer Lak om vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken de relatie met het naburige buitenland te versterken, juich ik toe.

Nederland en Vlaanderen zijn naburig buitenland voor elkaar. Voor beide is Noordrijn-Westfalen naburig buitenland. Zou het niet mooi zijn als Vlaanderen en Nederland op een aantal terreinen zich gezamenlijk in het gemeenschappelijke naburige buitenland van Noordrijn-Westfalen zouden manifesteren.

De bereidheid van de havens van Rotterdam en Antwerpen om gezamenlijk een aandeel te nemen in de Duitse binnenvaart Duisburg in Noordrijn-Westfalen is een fantastisch voorbeeld van de erkenning van het belang van het naburige buitenland en een fantastisch voorbeeld dat dit op de beste wijze in gezamenlijkheid benaderd kan worden. Een goed voorbeeld van Europees denken.

Dat de belemmeringen in het grensverkeer niet algemeen in Nederland als een probleem wordt ervaren is nog te begrijpen. Op enige afstand van de grens vermindert dat besef. Zo wordt op enige afstand van de grens de omvang van die problematiek blijkbaar optisch verkleind. Te vaak hebben wij in het GROS project moeten horen: Is er dan een probleem? En als het probleem onderkend werd: moeten we dat voor die paar grensbewoners gaan oplossen? Terwijl 2 miljoen Nederlanders in grensgemeenten wonen. Het is dit bagatelliseren van de grensproblematiek en de omvang van deze problematiek die moet verklaren waarom VNG en IPO de grensoverschrijdende problematiek nog steeds niet tot hun takenpakket rekenen.

Te veel wordt het belang van wegnemen van belemmeringen aan de grens alleen in het belang van de grensregio's gezien. De grensregio's presenteren het ook te vaak op die wijze. In dit verband mis ik een studie die aangeeft dat het belang van grensregio's in grensoverschrijdende samenwerking ook in het belang van geheel Nederland is. De resultaten van de grensoverschrijdende politionele samenwerking in het EPICC in Heerlen komen toch niet alleen Limburg ten goede.

Het belang van grensoverschrijdende samenwerking bij het oplossen van de problematiek van de Krimpregio's wordt nog te veel onderschat. Krimpregio's zijn in veel gevallen grensregio's. Maar zijn ze dat nog wel als we de actieradius iets vergroten. Is Zuid Limburg nog wel voor zijn voorzieningen een krimpregio als het in samenhang met de regio Aken wordt bekeken. Is Zeeuws Vlaanderen nog wel een krimpgebied als het in samenhang wordt gezien met de dynamische regio's van Antwerpen en Gent. Zou de arbeidsmarkt en de woningmarkt er niet gunstiger uit zien als de grens niet zijn scheidende werking vervulde.

De Bouw in Nederland wordt geconfronteerd met problemen. In Duitsland zijn die problemen minder. Toch worden de grensoverschrijdende mogelijkheden onnodig beperkt door cultuurverschillen, de erkenning van beroepen, etc. Men behoeft geen kenner van de arbeidsmarkt te zijn om te weten dat we in de toekomst een enorm tekort aan arbeidskrachten hebben en elkaar over de grenzen heen hard nodig zullen hebben. Maar dat de toekomst nu al begint en de grensoverschrijdende samenwerking dus nu al urgent is wordt onvoldoende beseft.

Zo verstaan we elkaar aan de oostelijke grens minder goed dan vroeger. Toen we aan beide zijden van de grens in het dialect spraken verstonden we elkaar. Nu we de standaard taal zijn gaan spreken, begrijpen we elkaar minder. Duits wordt ook minder als taal in het voortgezet onderwijs in Nederland gekozen.

Het onderwijsproject waarbij, onder meer in Limburg, in het basisonderwijs de grenstaal wordt geleerd is een goed initiatief. Kennis van de taal en de omgangsvormen is een eerste vereiste in het grensverkeer. De persoonlijke verhoudingen zijn bepalend voor goed resultaat in de grensoverschrijdende samenwerking.

De taalverschillen worden overigens ook te vaak overdreven. Zo wordt een niet-Nederlandse film wanneer die in de bioscopen wordt gepresenteerd zowel in het Vlaams als in het Hollands vertaald. Wanneer de film later op de Televisie wordt uitgezonden wordt de film opnieuw in beide talen vertaald, om tenslotte bij het uitbrengen op DVD wederom in de twee talen vertaald te worden. In totaal wordt de film dus zes keer vertaald. Enigszins overdreven, vijf keer te veel, vindt u niet? Een Australische film wordt echt niet ondertiteld wanneer de film in Engeland of de Verenigde Staten wordt uitgebracht. Terwijl men in deze landen de Engelse taal toch enigszins verschillend spreekt.

Vooroordelen kunnen grensoverschrijdende ontmoetingen frustreren. Terwijl het soms vooroordelen zijn die uit een ver verleden stammen. Zo is het gezegde in Vlaanderen "Hollanders zijn niet te vertrouwen" een vooroordeel is dat vermoedelijk stamt uit 1585 toen bij de val van Antwerpen de Noordelijke Nederlanden de Zuidelijke Nederlanden in de steek lieten. Het Zuiden waar de opstand tegen Spanje begonnen was en waar het Vlaamse land het meest geleden heeft in de strijd tegen Spanje. Een oud vooroordeel dat echter bij de perikelen rond het Westerscheldedossier weer de kop op steekt en in de gang van zaken rond dit dossier dit vooroordeel een bevestiging wordt gegeven.

Bij Esso Benelux is bekend dat als gevolg van dit vooroordeel een Nederlandse Esso vertegenwoordiger geen goede zaken kan doen bij een Vlaamse pomphouder. Terwijl omgekeerd, een Vlaamse vertegenwoordiger bij een Nederlandse pomphouder, geen enkel probleem oplevert.

Vanwege de belemmerende werking van beelden uit het verleden zou ik graag het initiatief van de commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen willen ondersteunen en bepleiten om een gezamenlijke Belgisch- Nederlandse historische studie te verrichten over onze gezamenlijk verleden. Een gezamenlijk verleden waarover we in België/Vlaanderen en Nederland verschillend denken. Alleen al het verschil in aanduiding is opvallend. Zo spreekt men in Vlaanderen over de periode 1815- 1830, terwijl we in Nederland hardnekkig over 1815 -1839 spreken. Zeker nu we binnenkort 200 jaar Koninkrijk der Nederlanden memoreren mag een nadere gezamenlijke beschouwing over de gemeenschappelijke Belgisch-Nederlandse periode niet ontbreken.

Zijn de verschillen over de grens ontstaan door verschillen in taal, historie, culturele ontwikkelingen het is de Cultuur die deze verschillen weer kan overbruggen. Tenminste als men verschillen in de samenleving ervaart als een verrijking van het leven in plaats van een bedreiging. Het is jammer dat de Jumelages in de afgelopen jaren te veel een vrijblijvend karakter hebben gekregen in de vorm van uitwisseling van harmonieorkesten en sportverenigingen. Het Cultureel Verdrag Vlaanderen Nederland (CVN) heeft uitwisselingen georganiseerd met thema's als de culturele integratie, de kinderopvang, de response van de culturele sector op het veranderende cultuurbeleid, het omgaan met het cultureel erfgoed etc. De verschillen in benadering en het gesprek daarover blijkt een enorme verdieping van inzicht te geven. Grensoverschrijdend kunnen we nog een hele boel van elkaar leren. Juist door de verschillen van aanpak levert de ontmoeting een meerwaarde op. Ook op cultureel gebied kunnen Vlaanderen en Nederland zich gezamenlijk manifesteren in het naburige Duitsland. Een tripartiete ontmoeting die een dubbele meerwaarde zal bieden.

Het huidige cultuur beleid in engere zin is niet erg bevorderlijk voor de grensoverschrijdende cultuuractiviteiten. De opgelegde bezuinigingen leiden bij Nederlandse theaterexploitanten tot risicomijdend gedrag, waardoor minder bekende Vlaamse groepen geen kansen krijgen op de Nederlandse podia. De schouwburg durft het risico niet meer aan. Jammer, want de Vlaamse podiumkunsten zijn verfrissend vernieuwend. Grensoverschrijdende cultuurmanifestatie zou voor Nederland een prettige stimulans kunnen vormen.

De ervaringen in de grensoverschrijdende samenwerking moeten wel langs de grens worden uitgewisseld. Zo bleek in de gezondheidszorg dat van de meer dan 50 ziekenhuizen langs de grens er slechts 11 grensoverschrijdende afspraken hebben gemaakt. Een teleurstellend aantal, maar nog teleurstellender was te vernemen dat men van elkaars ervaringen geen kennis had genomen. De vijftig niet van de ervaringen van de 11, maar ook de 11 ziekenhuizen waren nagenoeg onbekend met de resultaten, die andere ziekenhuizen met de grensoverschrijdende samenwerking hadden geboekt. Een succesvol symposium in Nijmegen heeft, naar ik hoop, een begin gemaakt aan een grotere uitwisseling van goede ervaringen. Dat zal dan een voorbeeld kunnen zijn voor andere sectoren om grensoverschrijdende ervaringen langs de grens uit te wisselen.

Er wordt veel verwacht van de overheid om de grensoverschrijdende samenwerking te bevorderen. Het GROS-project richt(te) zich op het wegnemen van de meest urgente belemmeringen, knelpunten zoals ze werden genoemd. Deze aanpak mag niet de indruk wekken dat grensoverschrijdende samenwerking louter een zaak is van overheden. Te vaak ontstaat dit misverstand niet in de laatste plaats bij vertegenwoordigers van die overheden zelf. Grensoverschrijdende samenwerking is vooral gebaat bij creatieve initiatieven van burgers, instellingen en bedrijven. De overheden kunnen daarbij stimulerend en faciliterend bijdragen. Grensoverschrijdende ontmoetingen zijn gewoon leuk.

Er is nog veel te bereiken op het gebied van de arbeidsmarkt, de beroepserkenning, het grensoverschrijdend gebruik van het brede spectrum aan voorzieningen, het onderwijs, de cultuurparticipatie. Mogelijkheden over de grens die meer en beter benut worden in het belang van onze burgers, instellingen en bedrijven en daarmee een promotie zijn voor de Europese gedachte.

Ik heb het werk als grensmakelaar met plezier gedaan

Ik dank de bewindslieden voor het gestelde vertrouwen.

Ik dank de ambtelijke medewerkers voor hun bijdrage die zij aan het creatieve proces van GROS hebben geleverd.

Ik dank de externe relaties, dat door hun medewerking er veel bereikt is en er perspectief is op nog meer resultaten.

De grensmakelaar is vaak aangeduid als een katalysator. Een katalysator bevordert het chemische proces maar laat als het goed gaat in het eindproduct van het proces geen sporen achter. Ik kan me daar in vinden.

Dank voor uw aandacht